

Мрежа FISCAL:

Подобрување на дијалогот за поголема финансиска транспарентност на општините, со фокус на парафискалните давачки

СТУДЕНИЧАНИ

Содржината на овој документ, неговата имплементација и резултатите од проектот се единствена одговорност на Finance Think, Agora, Квантум Прима и Лаг Агро Лидер и не ги одразуваат ставовите на Европската Унија.

Мрежа FISCAL:

Подобрување на дијалогот за поголема финансиска транспарентност на општините, со фокус на парафискалните давачки

СТУДЕНИЧАНИ

Проектот е финансиран
од Европската Унија

Содржината на овој документ, неговата имплементација и резултатите од проектот се единствена одговорност на Finance Think, Агора, Квантум Прима и Лаг Агро Лидер и не ги одразуваат ставовите на Европската Унија.

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	4
2. ДЕМОГРАФСКИ И ЕКОНОМСКИ ПРОФИЛ	5
2.1 Демографски тенденции	5
2.2 Економски профил	7
3. БУЏЕТСКА ТРАНСПАРЕНТНОСТ	11
3.1 Финансирање	11
3.2 Расходи и инвестиции	16
3.3 Улога на парафискалните давачки	20
4. ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ	24

ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ И ТАБЕЛИ

Графикон 1: Витална статистика	5
Графикон 2: Тенденции кај младото, старото и кај населението на работоспособна возраст	6
Графикон 3: Додадена бруто-вредност и бруто-инвестиции по жител	7
Графикон 4: Додадена бруто-вредност по сектор во 2019 година (во мил. ден.)	8
Графикон 5: Коефициенти на локализација по сектор и по тип на фирма	9
Графикон 6: Тенденции во невработеноста	10
Графикон 7: Структура на приходите и реализација за периодот 2016 – 2020 година	12
Графикон 8: Структура на приходите по категории и ставки во 2019 година	13
Графикон 9: Движење на приходите по жител и зависност на општината од централната власт	14
Графикон 10: Движење на приходите по поединечни ставки	15
Графикон 11: Структура на расходите и реализација за периодот 2016 – 2020 година	16
Графикон 12: Структура на расходите по категории и ставки во 2019 година	17
Графикон 13: Движење на расходите по жител и учество на капиталните расходи	18
Графикон 14: Индикатори на алокација на средствата	19
Графикон 15: Учество на парафискалните давачки во вкупните приходи и во приходите од сопствени извори	20
Графикон 16: Структура на парафискалните давачки 2019-2020 година	21
Табела 1: Парафискални давачки, перцепција за товар и насоки за постигнување оптимум	22

1. ВОВЕД

Општина Студеничани се наоѓа во југозападниот дел од Скопскиот плански регион и претставува најголема општина во регионот според површината опфаќајќи приближно 15,2 проценти (276,15 км²) од истиот регион. Општината е составена од 19 населени места и е една од поретко населените градски средини во регионот со 77,56 жители на км², блиску над републичкиот просек од 72,16 жители на км².¹ Во однос на природните ресурси, општината е лоцирана во климатско поднебје погодно за развој на земјоделството, посебно одгледување тутун и пченица.²

Во регионален контекст, Студеничани според развојот е трета општина одзади во регионот со проценета додадена бруто-вредност (БДВ) по жител од 114 илјади денари во 2019 година.³ Слично, општината има меѓу најниските нивоа на инвестиции во регионот, приближно 47,7 илјади бруто-инвестиции по жител во истата година.⁴ Општина Студеничани важи за една од најмалку транспарентните општини со индекс на активна транспарентност од 21,1 процент во 2021 година.⁵ Конечно, општината има меѓу највисоките проценти (81,2 процент од вкупните приходи во 2019 година) на зависност од централниот буџет во регионот, каде што од вкупното финансирање на општината 23,6 проценти се канализираат во капитални инвестиции, што ја прави осма општина во регионот според тој индикатор во 2019 година.

¹ Процената на бројот на жители и просечната годишна стапка на пораст на населението се врши според податоците во пописите од 2002 година и 2021 година под претпоставка дека населението расте / опаѓа со константна годишна стапка на пораст. Пресметаните индикатори се однесуваат на 2019 година.

² Подетални информации за регионот во Стратегијата за регионален развој на Република Северна Македонија 2021-2031 година, проверете на [chrome-extension://efaidnbmninnib-
pcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fmils.gov.mk%2Ffiles%2FStrategi-
ja-Za-RRR.pdf&chunk=true](chrome-extension://efaidnbmninnib-
pcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fmils.gov.mk%2Ffiles%2FStrategi-
ja-Za-RRR.pdf&chunk=true).

³ Целата анализа најчесто се однесува на 2019 година и периодот пред таа година поради нетипичната пандемијска 2020 година.

⁴ Процените се пресметани врз основа на регионалната статистика за додадена бруто-вредност и бруто-инвестиции од Државниот завод за статистика.

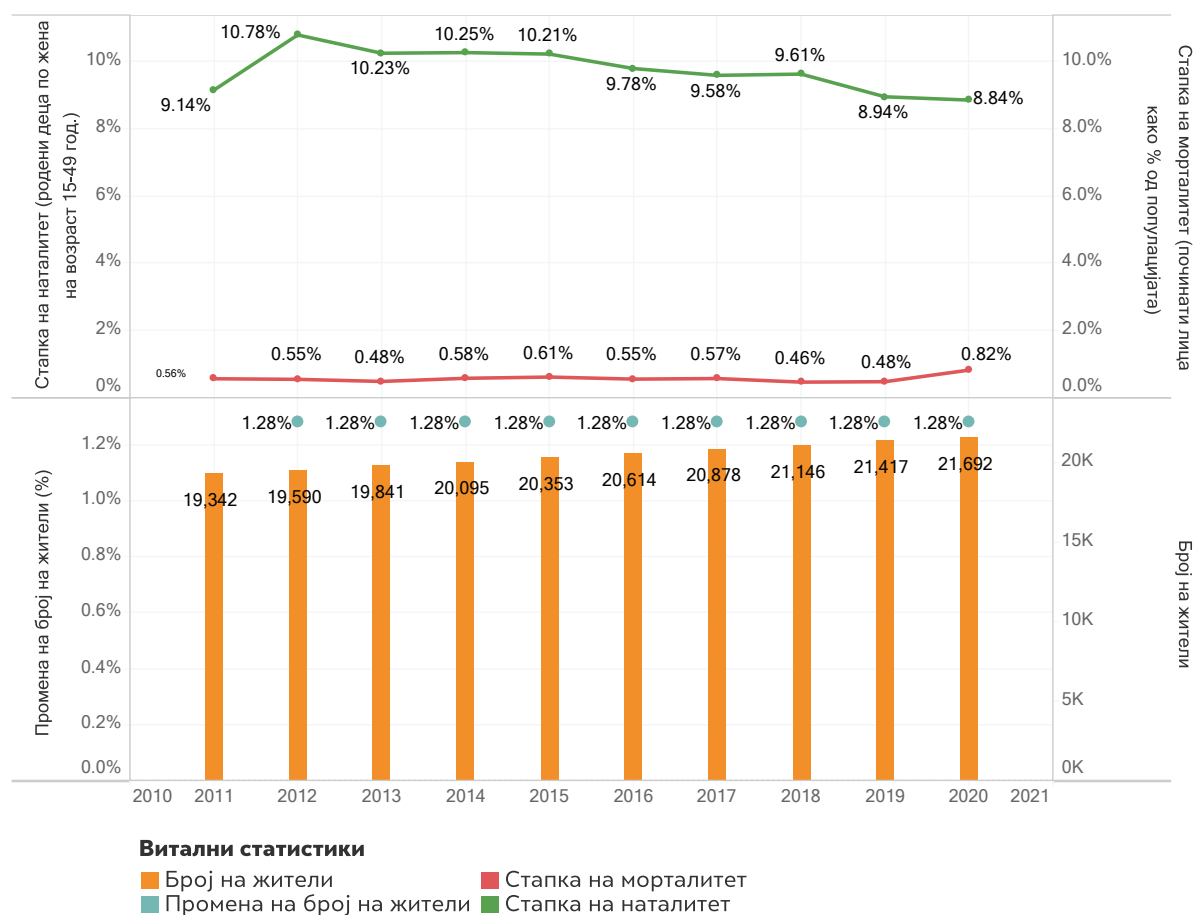
⁵ Индексот е развиен од страна на Центарот за граѓански комуникации, се пресметува врз основа на податоци собрани преку структурирани прашалници каде што на секое прашање се доделуваат бодови. Индексот се движи од 0 до 100 проценти, каде што поголема вредност значи поголема транспарентност. Детално за методологијата на индексот проверете на <https://www.ccc.org.mk/images/stories/akt21.pdf>

2. ДЕМОГРАФСКИ И ЕКОНОМСКИ ПРОФИЛ

2.1 ДЕМОГРАФСКИ ТЕНДЕНЦИИ

Студеничани има позитивни тенденции во поглед на главната витална статистика (графикон 1). Има просечна годишна стапка на пораст на бројот на жители од 1,28 процент, што резултира во проценет број на жители од 21.692 во 2020 година. Пандемијата на ковид-19 незначително влијаеше врз грубата стапка на морталитет подигнувајќи ја на 0,82 процента во 2020 година. Дополнително, стапката на наталитет е висока и достигнува максимум од 10,78 проценти во 2012 година, иако има надолни тенденции во периодот по 2012 година и достигнува минимум од 8,84 проценти во текот на пандемијата.⁶ Со оглед на тоа дека Студеничани е општина со брз пораст во однос на популацијата игра важна улога во економскиот развој на Скопскиот регион и во остварувањето на целите за рамномерен економски развој во Република Северна Македонија.

Графикон 1: Витална статистика

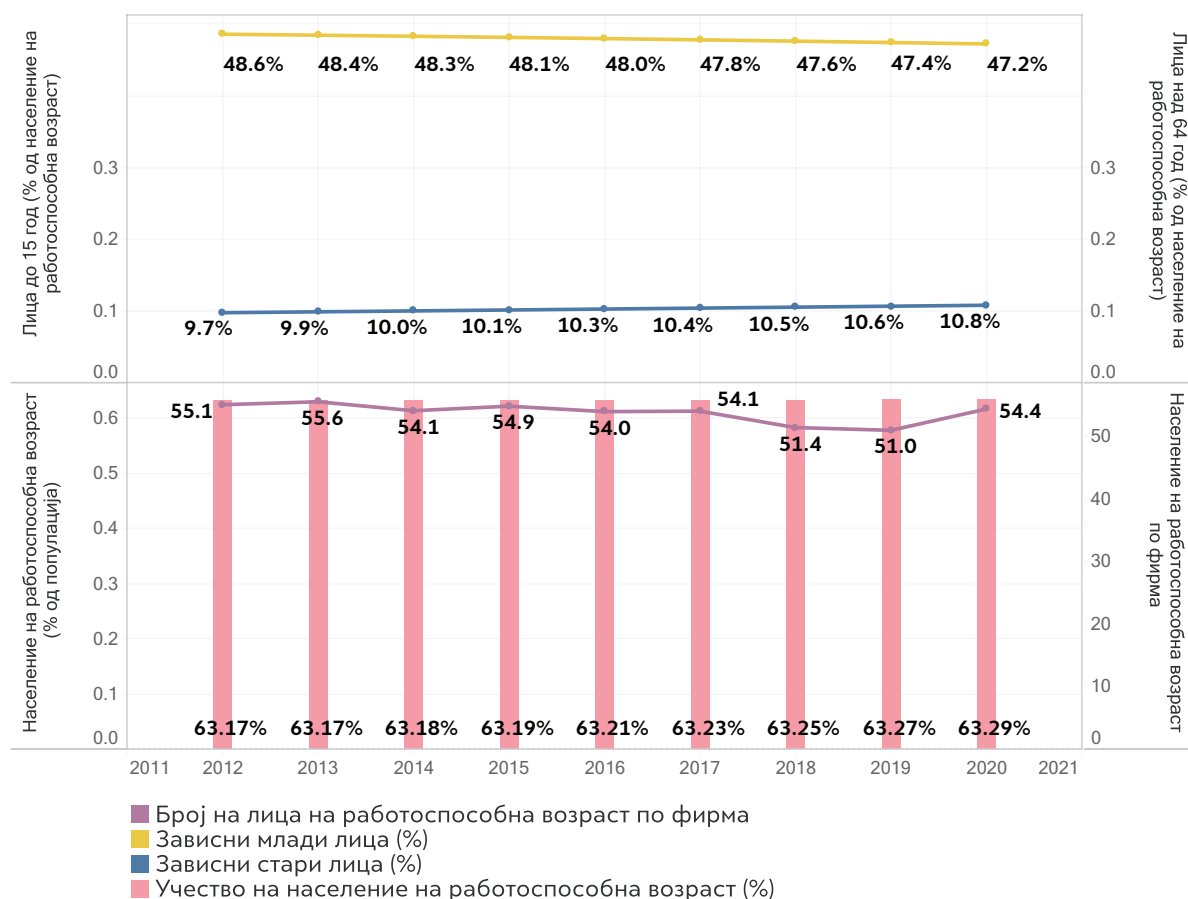

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

⁶ Стапката на наталитет е пресметана како однос на број на живородени деца и број на жени на возраст од 15 до 49 години.

Дополнително, учеството на населението на работоспособна возраст во вкупното население е стабилно и се одржува на ниво од 63 проценти (графикон 2).⁷ Порастот на бројот на фирми кореспондира со порастот на бројот на население на работоспособна возраст предизвикувајќи одржување на индикаторот на 54-55 лица на работоспособна возраст по фирма во општината, иако индикаторот опаѓа привремено на 51 лице во 2018-2019 година. Од друга страна, минимално расте бројот на стари жители (повозрасни од 64 години) во однос на населението на работоспособна возраст и индикаторот се движи приближно едно старо лице на 10 лица на работоспособна возраст. Односот на зависност во поглед на младите лица е опаѓачки и се движи приближно пет деца (помлади од 15 години) на 10 лица на работоспособна возраст.

Графикон 2: Тенденции кај младото, старото и кај населението на работоспособна возраст

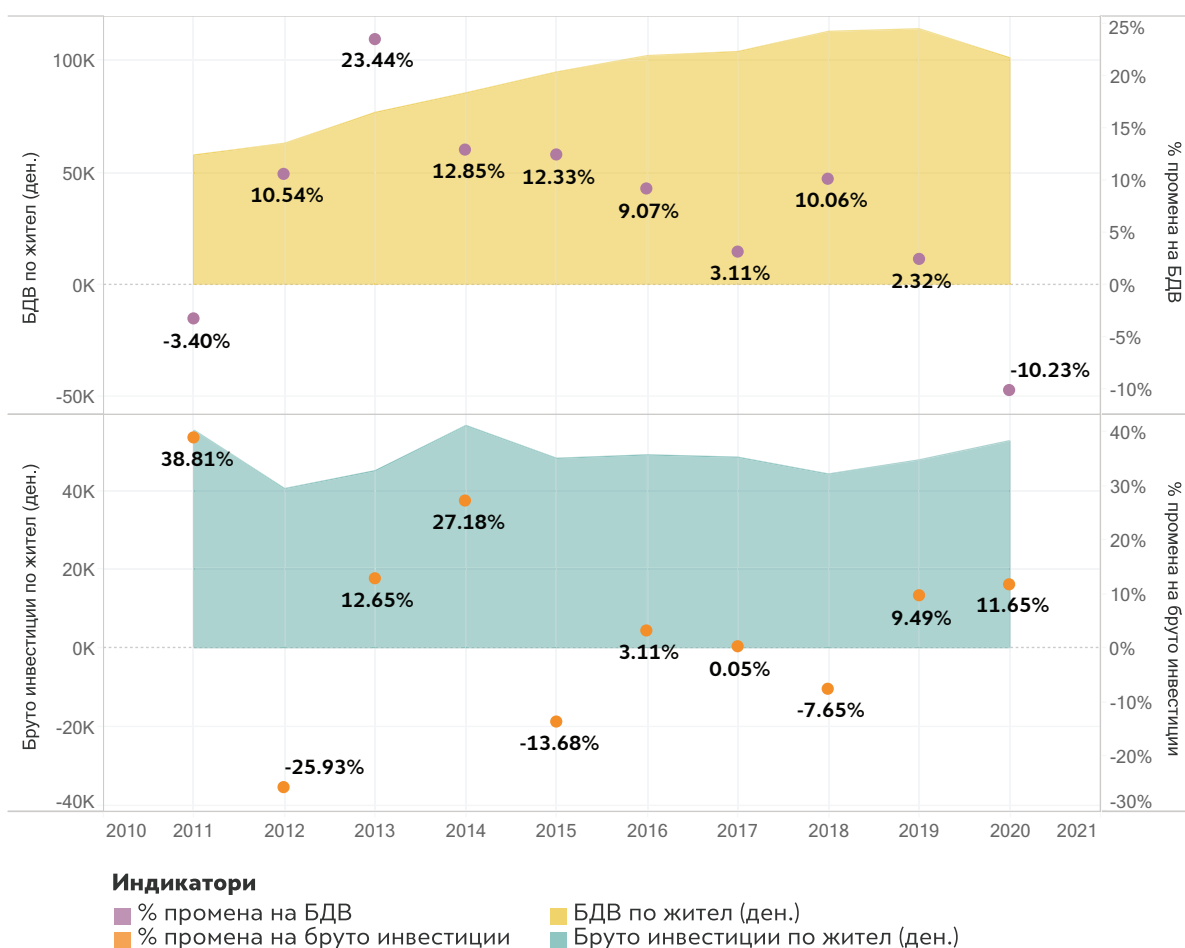
Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

⁷ Во оваа анализа, како население на работоспособна возраст се третира популацијата на возраст 15-64 години.

2.2 ЕКОНОМСКИ ПРОФИЛ

Економската активност во Студеничани забележува позитивни стапки на пораст во изминатата декада. Додадената бруто-вредност по жител⁸ континуирано расте за периодот 2012-2019 година, со исклучок на 2011 година и пандемијската 2020 година. Нагласен пораст се забележува во периодот 2012-2016 година кога стапката на пораст на БДВ е блиску до од 10 проценти или повеќе од 10 проценти. Од друга страна, бруто-инвестициите по жител имаат одредени осцилации. Бруто-инвестициите по жител успеваат да го достигнат максимумот од 56,5 илјади денари во 2014 година за повторно да опаднат до 44,1 илјади во 2018 година. Бруто-инвестициите по жител растат и во текот на пандемијата кога достигнуваат 52,6 илјади денари по жител, но сепак сè уште под историскиот максимум од 2014 година.

Графикон 3: Додадена бруто-вредност и бруто-инвестиции по жител

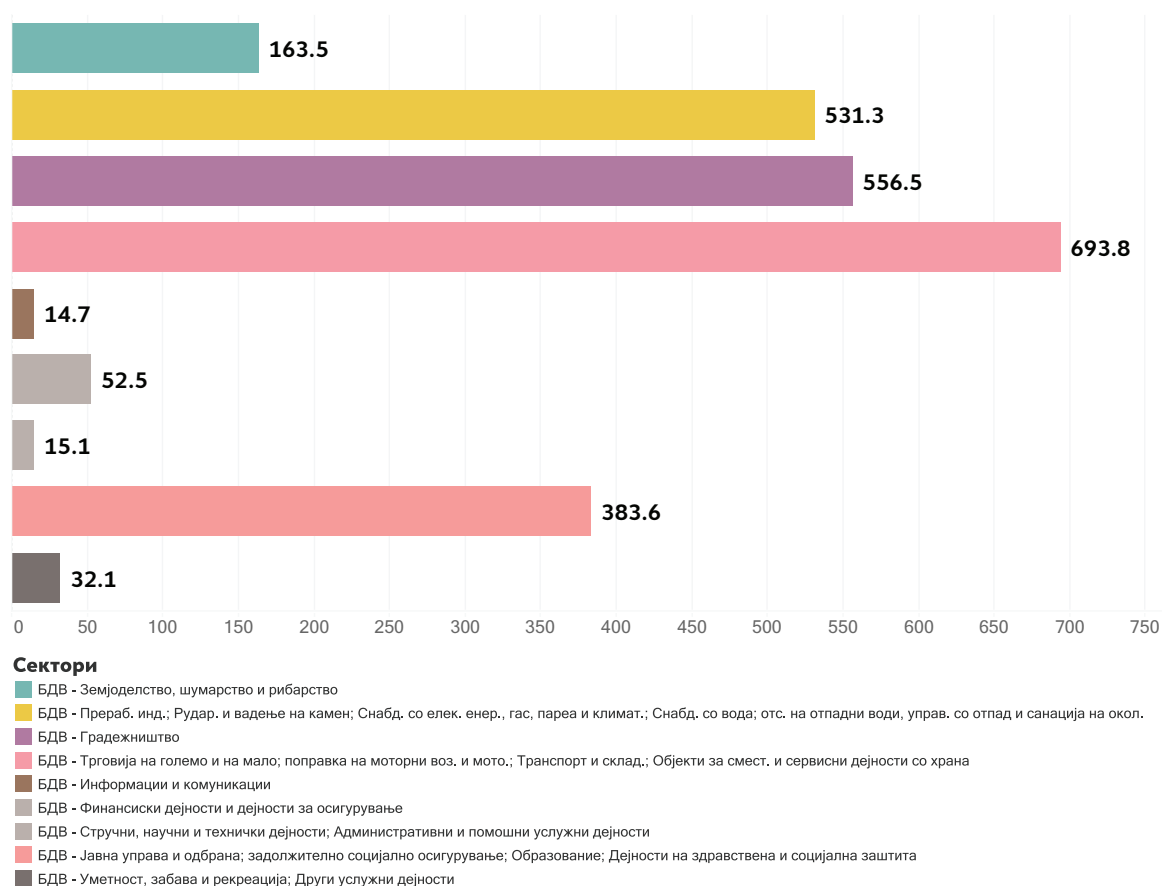

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

⁸ Податоци за додадената бруто-вредност од Државниот завод за статистика се достапни на ниво на сектор и по региони. Проценетата БДВ на ниво на општина се пресметува пропорционално според учеството на бројот на фирми во општината во однос на бројот на фирми во регионот за дадениот сектор. На ист начин се проценуваат и бруто-инвестициите по општина.

Во поглед на секторската распределба на додадената бруто-вредност, во Студеничани доминираат услужните дејности поврзани со трговија, транспорт и сместување и, од друга страна, градежниот сектор. Овие две глобални групи придонесуваат 51,2 процент кон вкупната БДВ во 2019 година. По доминантните сектори следува преработувачката индустрија надополнета со традиционалните сектори како што се рударство и вадење камен и снабдување со електрична енергија, гас, пареа и вода со учество од 21,7 процент. Дополнително, значајна е динамиката по сектори, каде што речиси сите сектори имаат позитивна стапка на пораст. Единствено, финансиските дејности имаат пад по 2012 година, а градежништвото по 2016 година. Од друга страна, земјоделскиот сектор, по брзиот пораст до 2015 година, стагнира во наредните четири години.

Графикон 4: Додадена бруто-вредност по сектор во 2019 година (во мил. ден.)

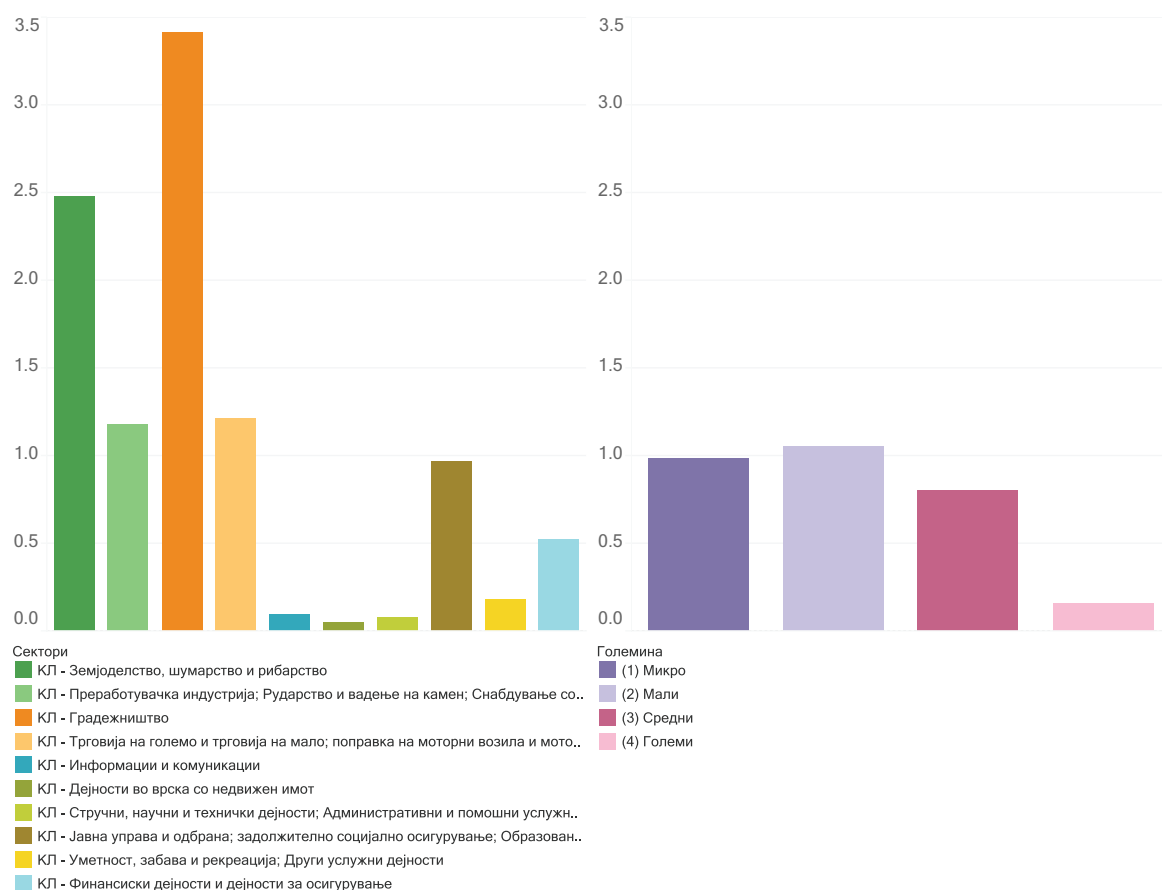

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

Исто така, клучна е улогата на општина Студеничани во регионален контекст во однос на локализација на одреден вид економска активност и одреден тип фирми. Графикон 5 го покажува просечниот коефициент на локализација

по сектори и по големина на фирмите.⁹ Доколку коефициентот е поголем од еден, тогаш општината има повисок процент од дадениот сектор / тип фирма во споредба со своето учество во вкупната регионална економска активност / во вкупниот број фирми во регионот. Во однос на локализацијата на одредени сектори, евидентен е повисокиот коефициент на локализација за доминантните сектори и земјоделскиот сектор, а за другите сектори коефициентот останува понизок од еден. Во другите услужни дејности, општина Студеничани игра маргинална улога во регионален контекст. Во однос на локализацијата на одреден тип фирми, Студеничани има низок степен на локализација на големи и средни фирми во однос на регионот, додека малку повисок степен на локализација на мали фирми, што е типично за помали општини.

Графикон 5: Коефициенти на локализација по сектор и по тип на фирма

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

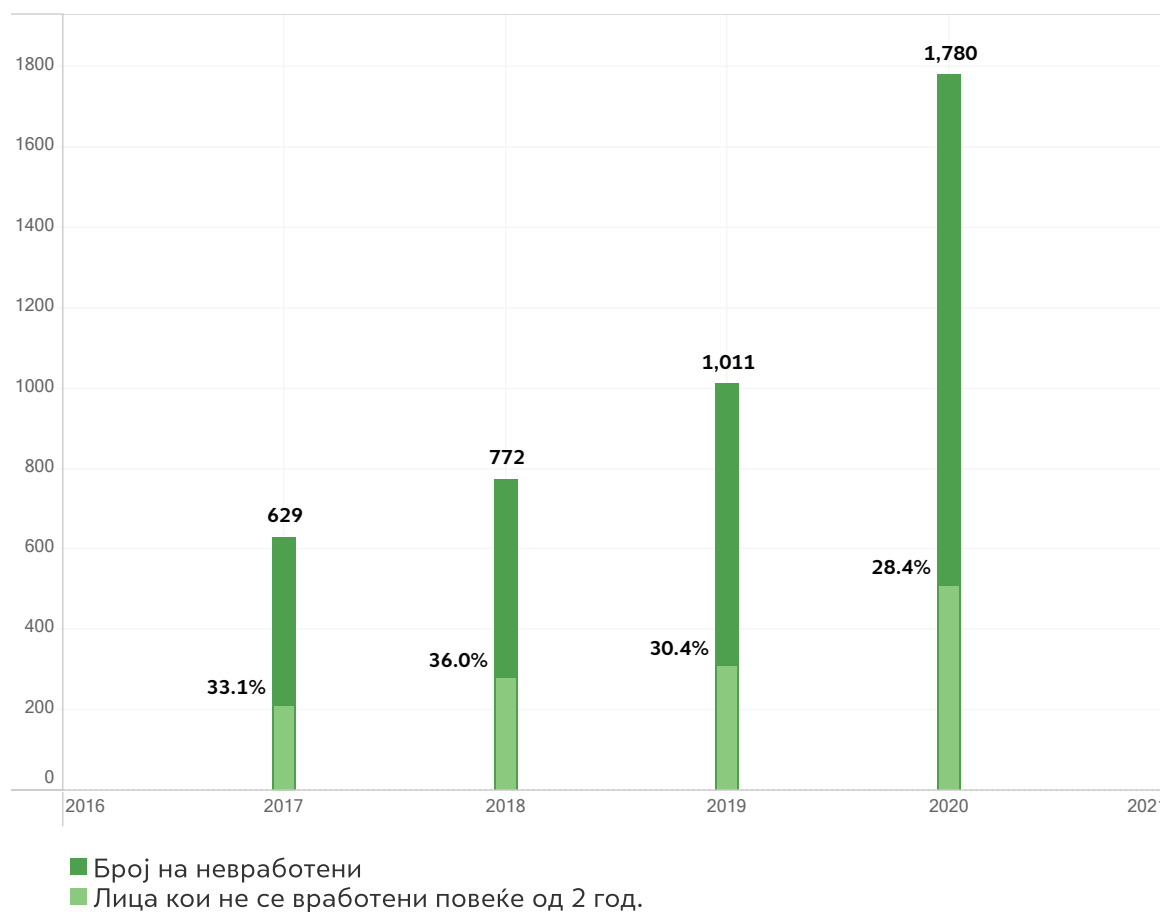
⁹ Коефициентот на локализација се дефинира како:

$$L_{ji} = \frac{X_{ji}}{X_j} / \frac{X_i}{X_{total}}$$

каде што X_{ji} е БДВ на дадениот сектор / бројот на тип фирми $j=1,...,n$ за општината i ; X_j е БДВ на дадениот сектор / бројот на тип фирми j во регионот; X_i е вкупната БДВ / вкупниот број фирми во општината i ; X_{total} е вкупната БДВ / вкупниот број фирми во регионот.

Скопскиот регион во изминатата декада континуирано има стапка на активност блиску под просекот на ниво на Северна Македонија и разликата повремено се зголемува по 2014 година. Сепак, во текот на пандемијата стапката на активност во Скопскиот регион се доближува речиси на ниво на просекот. Слични се тенденциите во стапките на вработеност и на невработеност. Стапката на вработеност во Скопскиот регион во 2019 година е помала од просекот за 1,7 процентни поени и изнесува 45,6 проценти, додека стапката на невработеност е помала за 2,6 процентни поени и изнесува 14,7 проценти. Во однос на тенденциите во општина Студеничани, невработеноста континуирано расте во последните четири години (графикон 6). Невработеноста, во апсолутен број, во последните четири години се зголеми од 629 во 2017 година на 1.780 невработени лица во 2020 година. Учеството на младите лица во бројот на невработени е растечки од околу седум проценти во 2017 година на 16,5 проценти во 2020 година. Од друга страна, процентот на лица што тешко можат да се вработат (повеќе од две години време за чекање за работа) се зголемува значајно, посебно достигнува повеќе од една третина во 2018 година, при помал број невработени, што укажува на стеснување на пазарот на труд. При заздравувањето на економијата во периодот по пандемијата се очекува невработеноста да се стабилизира.

Графикон 6: Тенденции во невработеноста

Извор: Агенција за вработување

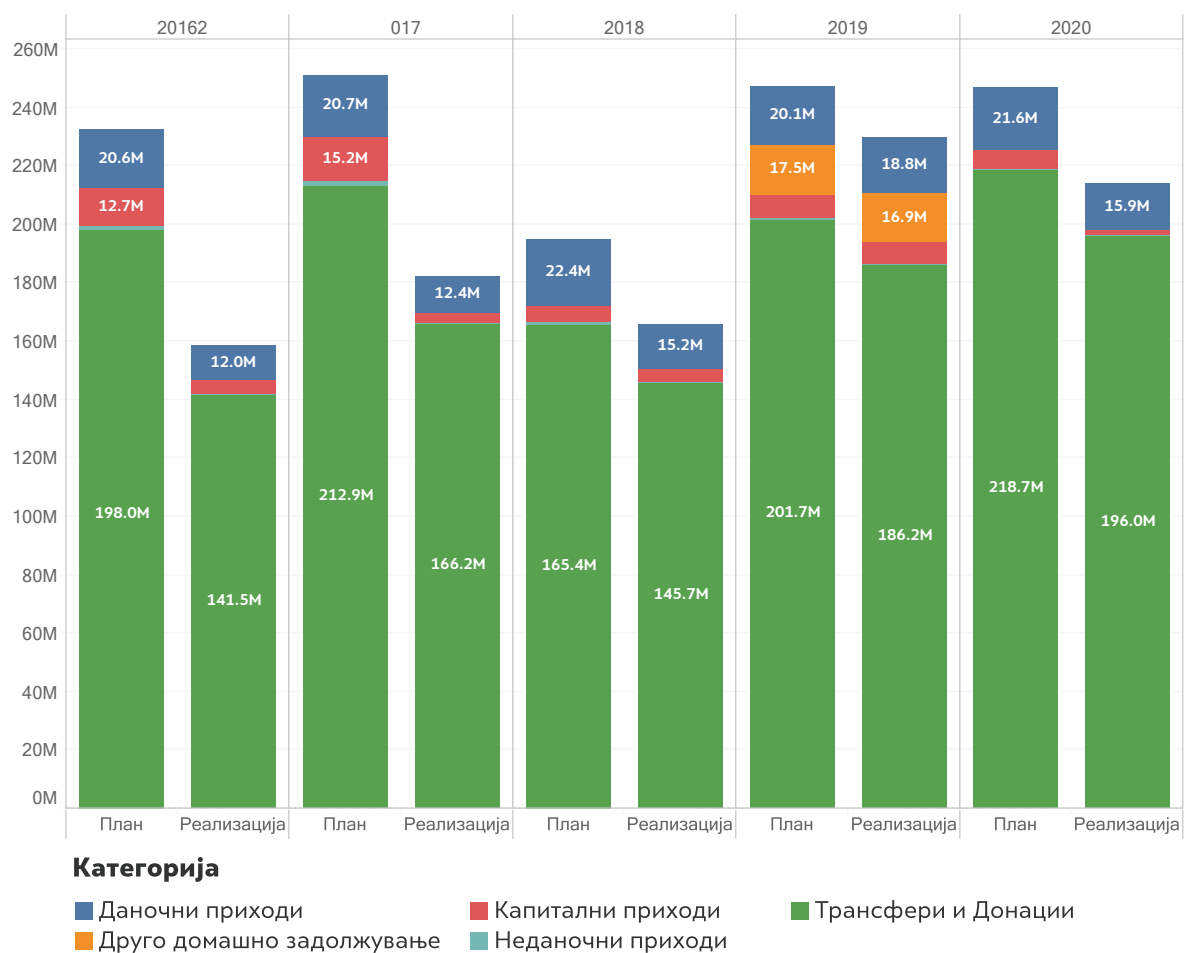
3. БУЏЕТСКА ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Буџетската транспарентност на единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) е значајна како од аспект на информирање на даночните обврзници што го полнат општинскиот буџет, така и од аспект на информирање на граѓаните за која намена ги трошат средствата. Покрај генералното ниво на активна транспарентност, Општина Студеничани покажува солидно ниво на буџетска транспарентност. Завршната сметка на Општината (на трицифрено ниво) за периодот 2016-2020 година е достапна за јавноста. Исто така, Општината објавува парцијално план на буџет, серија буџет и завршна сметка на подетално (шестцифрено) ниво за периодот 2018-2020 година. Во продолжение следува анализа на податоците од завршната сметка во поглед на финансирањето, трошоците, вложувањата и улогата на парафискалните давачки.

3.1 ФИНАНСИРАЊЕ

Како и сите општини во Северна Македонија, Студеничани се финансира од централниот буџет и од сопствени средства собрани преку различни даночни и неданочни основи или зајмувања. Во структурата на приходите главна улога играат донациите и трансферите. 81,2 процент од вкупните приходи на општината се по основа на донации и трансфери. Во 2019 година достигнаа 186,2 милиони денари, кои во целост се трансфери од централната власт (графикон 7). Трансферите од централна власт континуирано се зголемуваат и ја прават општина Студеничани една од најзависните општини во Северна Македонија. Следуваат даночните приходи, со учество од 8,2 проценти во вкупните приходи и во износ од 18,8 милиони денари и капиталните приходи (3,1 проценти) во износ од 7,2 милиони денари за истата година. Во однос на динамиката, даночните и капиталните приходи покажуваат растечка динамика пред пандемијата достигнувајќи максимум од 18,8 милиони денари и 7,2 милиони денари во 2019 година, соодветно. Во поглед на реализацијата на планираните приходи, очигледно е преоптимистичкото планирање во 2016-2017 година и значајното потфрлање на планираните приходи. Значајна пониска реализација се забележува во трите доминантни категории. Тоа може да е резултат на преголеми очекувања од централната власт или поголема волатилност и непредвидливост на економската активност на бизнис-секторот.

Графикон 7: Структура на приходите и реализација за периодот 2016 – 2020 година

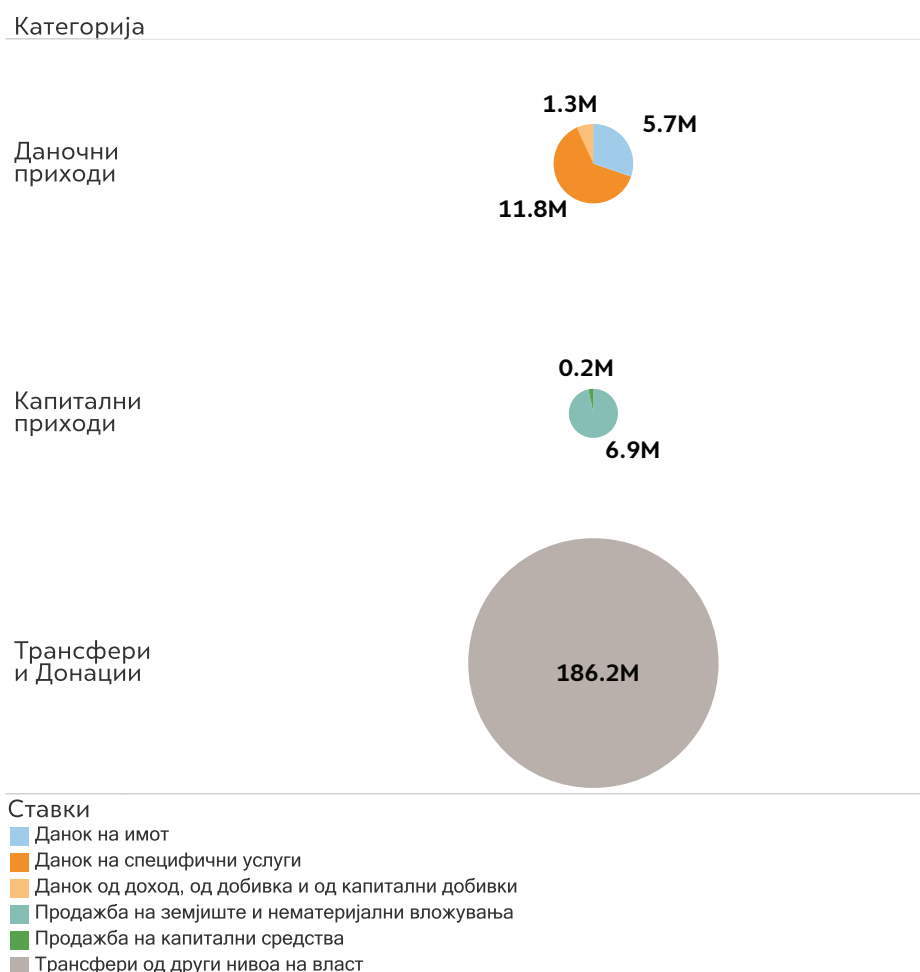

Извор: Завршна сметка и предлог-буџет на Општина

Графикон 8 ја покажува структурата на приходите на подетално ниво за 2019 година земајќи ги предвид трите доминантни категории приходи. Во најдоминантната категорија, целиот износ доаѓа како трансфери од централната власт во износ од 186,2 милиони денари. Во рамките на даноците, речиси две третини доаѓаат од данокот на специфични услуги, додека приближно една третина се собрани по основа на данок на имот. Најголемиот дел од капиталните приходи доаѓа од продажба на земјиште и од нематеријални вложувања. Тенденцијата е големината на питата за даночните приходи постепено да расте на сметка на намалувањето на питата за трансфери и донации.

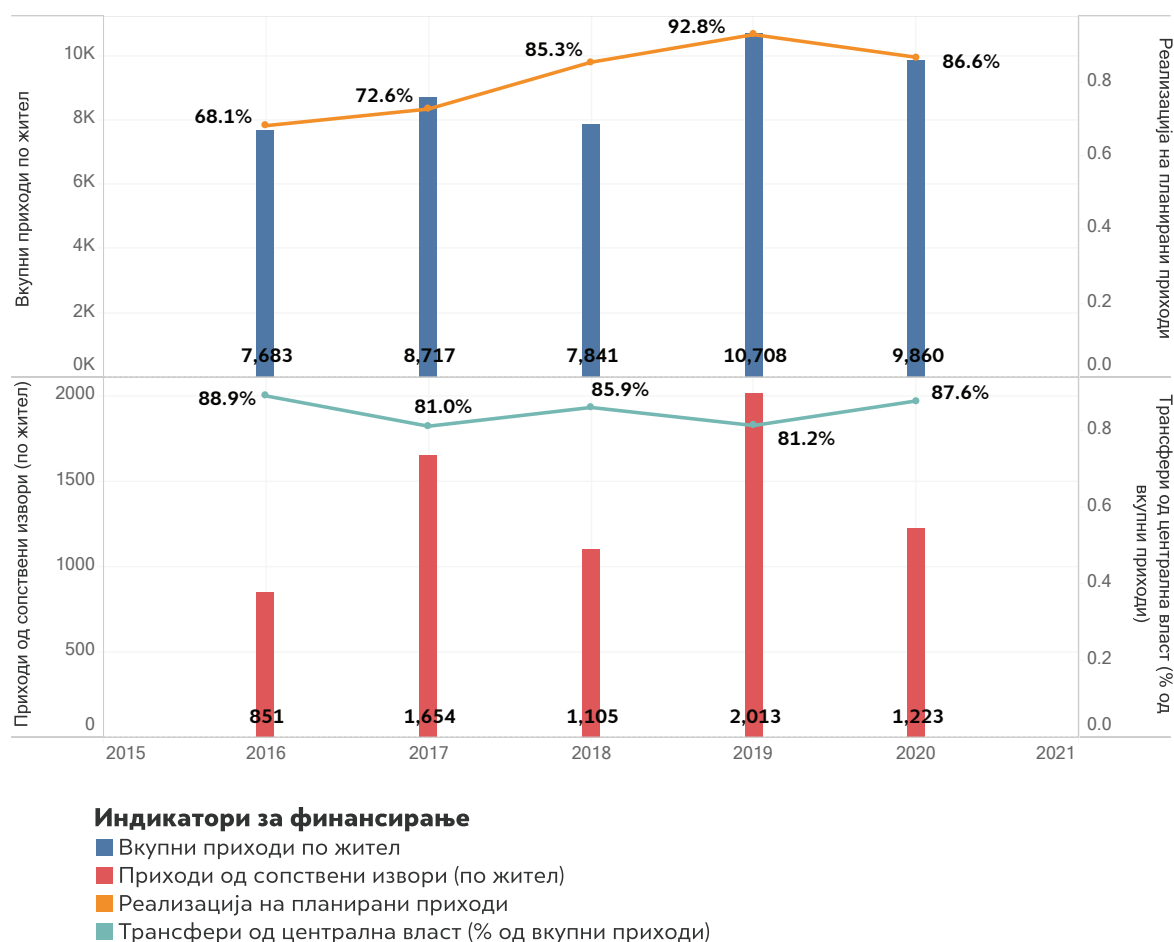
Графикон 8: Структура на приходите по категории и ставки во 2019 година

Извор: Завршна сметка на Општина

Графиконот 9 ја илустрира динамиката на движење на приходите по жител и зависноста на општината од финансирањето од централната власт. Очигледно, динамиката на движење на вкупните приходи значајно зависи како општината акумулира финансии од сопствени извори. До 2019 година, Студеничани успева да ги зголеми приходите од сопствени извори до ниво од 2013 денари по жител, при што ја намалува на минимум зависноста од централната власт на ниво од 81 процент. Во истата година, приходите по жител надминуваат 10 илјади денари со максимална реализација од 92,8 проценти. Сепак, во текот на пандемијата приходите од сопствени извори по жител значајно паѓаат на ниво од 1.223 денари, што води до скок во процентот на зависност од централна власт на 87,6 проценти. Конечно, впечатлива е негативната корелација меѓу стапката на реализација на приходите и зависноста од централната власт.

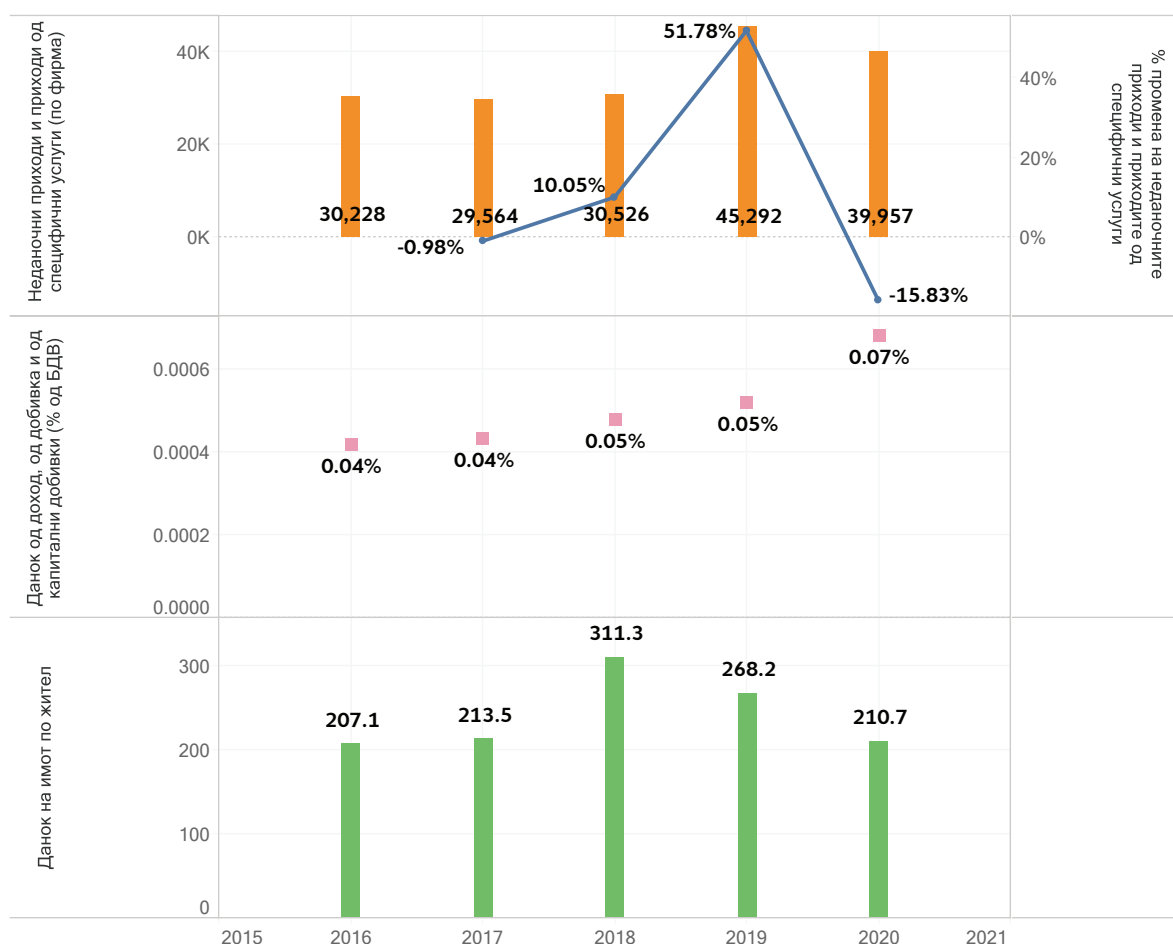
Графикон 9: Движење на приходите по жител и зависност на општината од централната власт

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика и завршната сметка на Општината

Конечно, сегрегацијата на приходите по поединечни ставки дава слика за стабилноста на изворите на финансирање. Графикон 10 покажува дека до 2018 година приходите од данокот на имот по жител растат континуирано и достигнуваат максимум од 311 денари, а по 2018 година опаѓаат до ниво од 211 денари во 2020 година. Данокот на доход, добивка и капитални добивки како процент од БДВ расте и го достигнува својот максимум во текот на пандемијата, главно поради значајниот пад на БДВ во текот на кризата. Од друга страна, неданочните приходи и приходите од специфични услуги покажуваат значајна нестабилност. Иако истите значајно пораснале во однос на бројот на фирми за периодот 2016-2019 година, склони се на повремени падови вклучувајќи го значајниот пад од 15,8 проценти во текот на кризата предизвикана од пандемијата.

Графикон 10: Движење на приходите по поединечни ставки

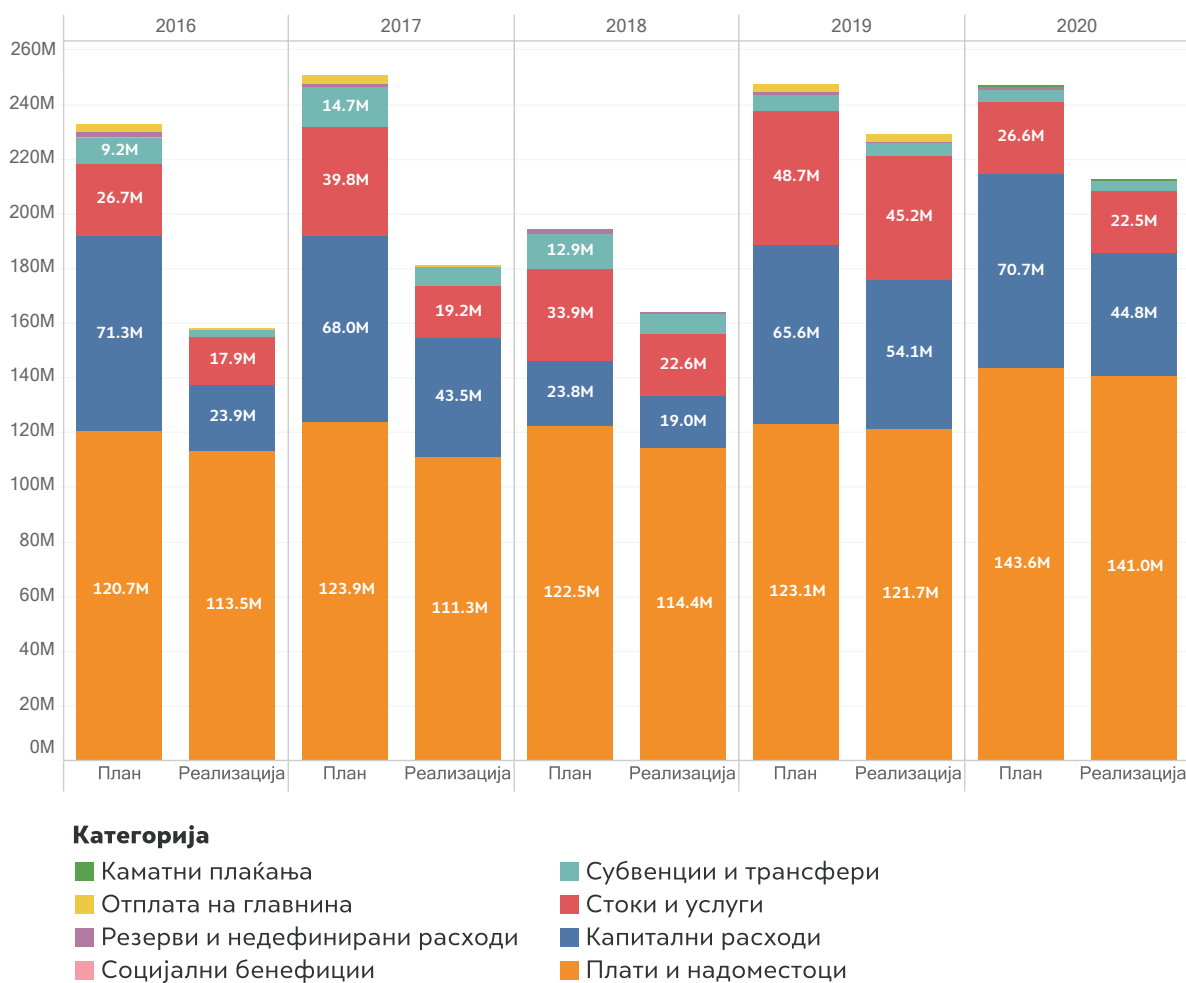

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистику и завршната сметка на Општината

3.2 РАСХОДИ И ИНВЕСТИЦИИ

Ворамките на расходната структура на завршните сметки, генерално, Општина Студеничани алоцира 96 проценти од средствата во три категории: плати и надомест, капитални инвестиции и стока и услуги. Платите и надоместот заземаат доминантно место (53 проценти во 2019 година) и континуирано растат во последните три години, вклучувајќи ја и пандемиската година кога има пораст на оваа категорија од значителни 15,9 проценти во однос на претходната година. Капиталните расходи се втора категорија по големина во завршните сметки, со учество од 23,6 проценти во вкупните расходи во 2019 година, со исклучок на 2018 година, кога значајно опаѓаат и се помали од расходите за стока и услуги. Стоката и услугите, како трета категорија по големина, растат двојно во 2019 година, но значајно опаѓаат во текот на пандемијата за да се вратат на ниво од 22,5 милиони денари. Во однос на реализацијата на планираните расходи, евидентна е ниската реализација на капиталните расходи пред 2018 година, кога процентот достигнува најмногу 64.

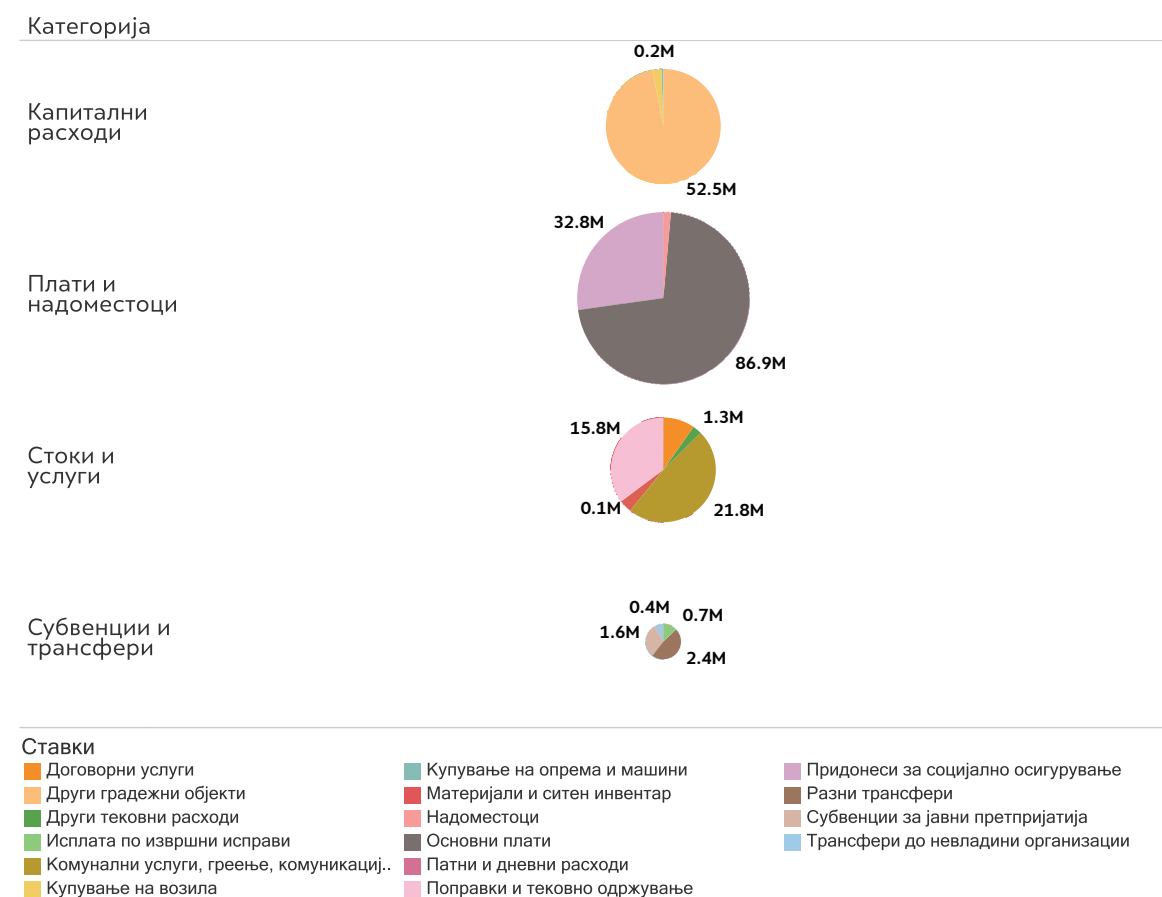
Графикон 11: Структура на расходите и реализација за периодот 2016 – 2020 година

Извор: Завршни сметки и предлог-буџет на Општина

Графикон 12 ја покажува деталната структура на расходите во 2019 година. Повеќе од две третини од најмасивната категорија на расходната страна се основни плати во износ од 86,9 милиони денари, додека другиот дел отпаѓа на придонеси и на надомест. Во однос на капиталните инвестиции, повеќе од 97 проценти од инвестициите припаѓаат на ставката други градежни објекти, додека 2,4 процента се насочени кон купување возила (во износ од 1,3 милион денари). Приближно 83 проценти од категоријата стока и услуги се однесува на тековно одржување, комунални услуги, греење и транспорт. Конечно, речиси една половина од категоријата субвенции и трансфери се одвојуваат за недефинирана ставка, разни трансфери. Значајното учество на недефинираните ставки (како што се други градежни објекти и разни трансфери) укажува на потребата од поголема и подетална транспарентност на Општината.

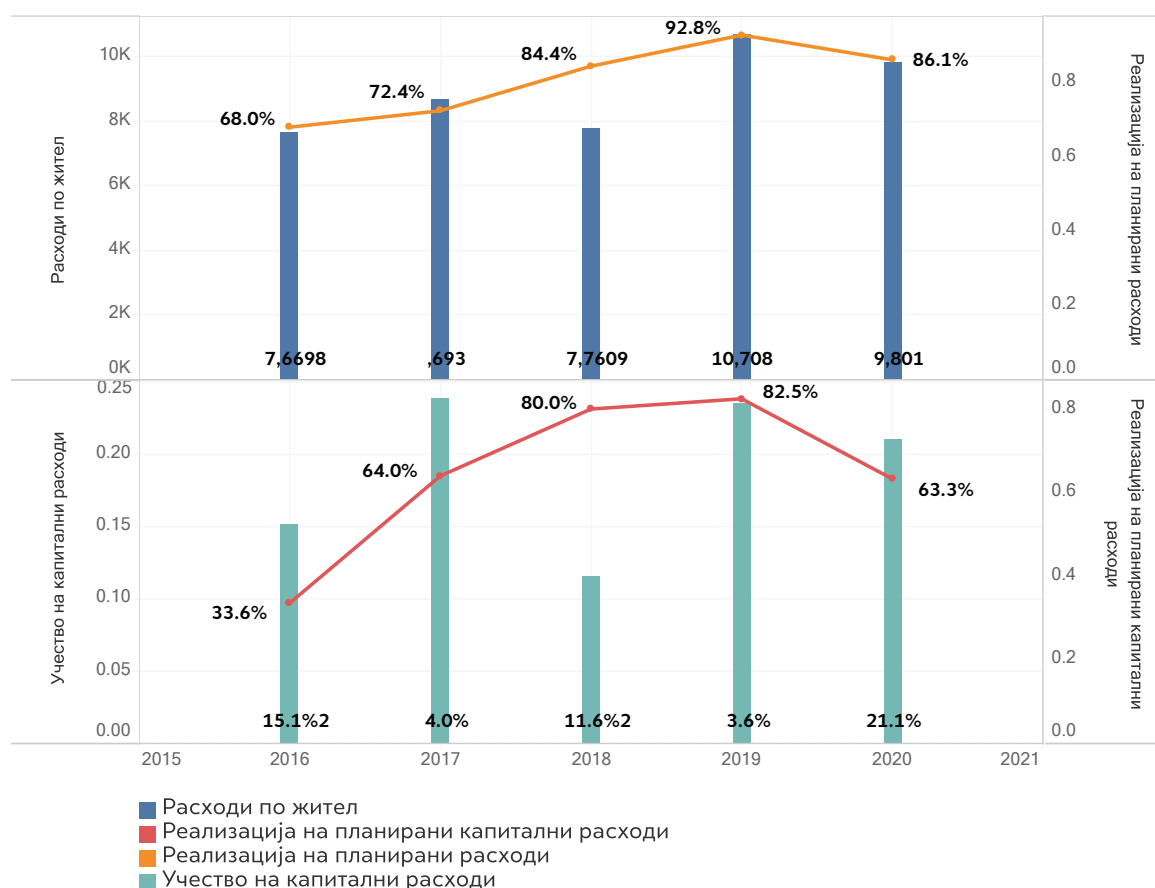
Графикон 12: Структура на расходите по категории и ставки во 2019 година

Извор: Завршна сметка на Општинаџа

Графиконот 13 ја прикажува динамиката на движење на расходите по жител, улогата на капиталните расходи во вкупните расходи и реализацијата на расходите. Се забележува дека постои одредена поврзаност меѓу улогата на капиталните инвестиции, реализацијата и расходите по жител. Динамиката на расходите по жител и реализацијата на вкупните расходи е детерминирана од реализацијата на капиталните расходи и нивното растечко учество во вкупните расходи. Во 2017 година, расходите по жител достигнуваат 8.693 денари, кога општината издвојува најмногу за капитални инвестиции во периодот на анализа, но со нивна пониска реализација. Иако реализацијата на капиталните расходи значајно се подобрува во 2018 година, учеството на капиталните расходи се намалува, што води до пад на расходите по жител. Во 2019 година расходите по жител го достигнуваат максимумот од 10.708 денари кога учеството на капиталните расходи се приближува до максимумот, а нивната реализација останува солидна. Во текот на пандемијата, реализацијата се влошува и учеството на капиталните инвестиции во вкупните расходи се намалува, што води до расходи по жител пониско од 10 илјади денари.

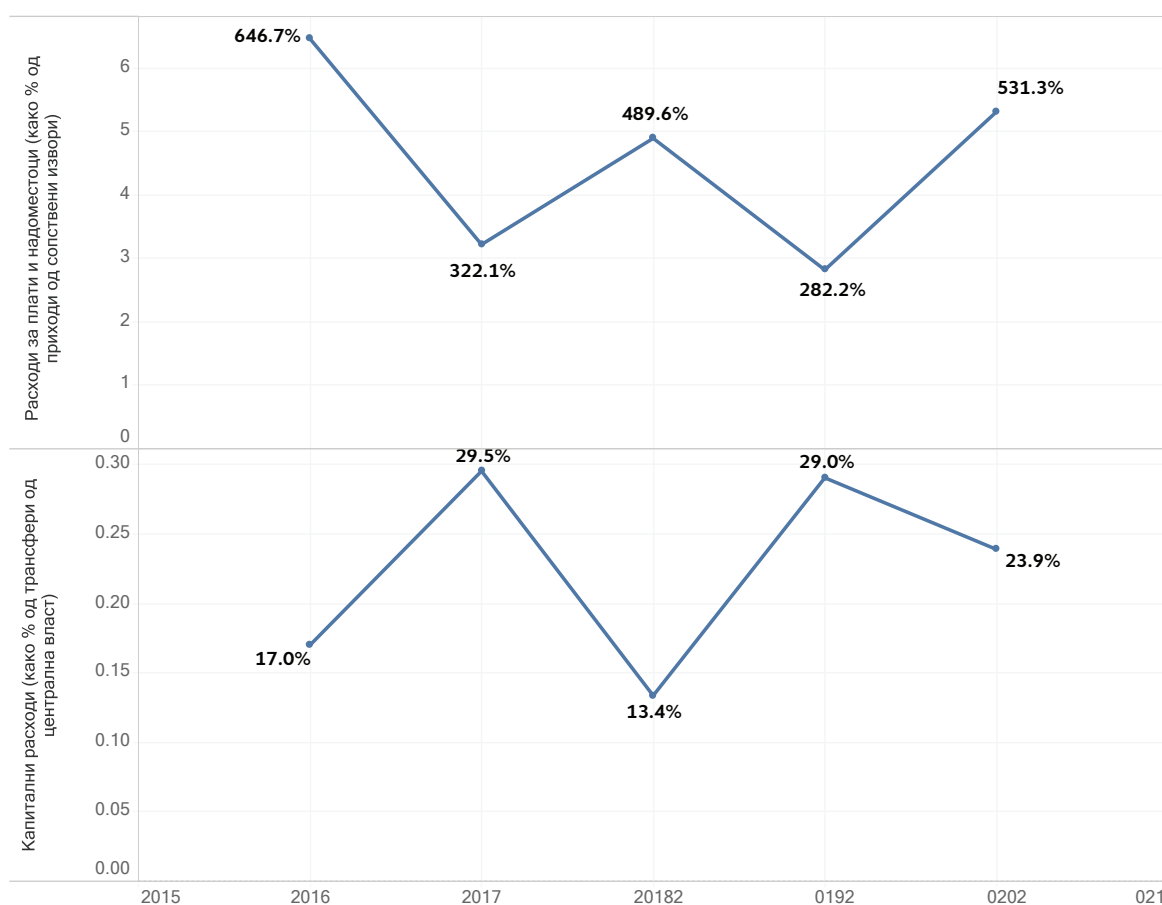
Графикон 13: Движење на расходите по жител и учество на капиталните расходи

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика и завршната сметка на Општината

Конечно, комбинирањето на информациите од приходната и од расходната страна овозможува оцена на тенденциите во начинот на трошење на парите на граѓаните. Графикон 14 прикажува два односа, односот на платите и надоместот и приходите од сопствени извори и односот на капиталните расходи во однос на трансферите од централната власт. Првиот индикатор покажува колку Општината е способна да ги покрие обврските за плати од сопствени извори, а вториот колку, во просек, еден денар пренесен од централната власт се канализира во капитални инвестиции. Двата индикатора покажуваат значајни осцилации. Студеничани го доведува до максимум првиот индикатор блиску до 650 проценти во 2016 година, што значи дека има капацитет да покрие само 15 проценти од платите и надоместот од сопствени извори. До 2019 година, Општината го намалува индикаторот на 282 проценти. Сепак, индикаторот се зголемува повторно 500 проценти во текот на пандемијата. Во поглед на вториот индикатор, во 2017 година и во 2019 година, Општина Студеничани го доведува до максимум индикаторот на ниво од 29 до 30 проценти. Односно, за секој еден денар добиен од централната власт канализира речиси 0,3 денари во капитални инвестиции, иако издвојувањето опаѓа на 0,24 денари во текот на пандемијата.

Графикон 14: Индикатори на алокација на средствата

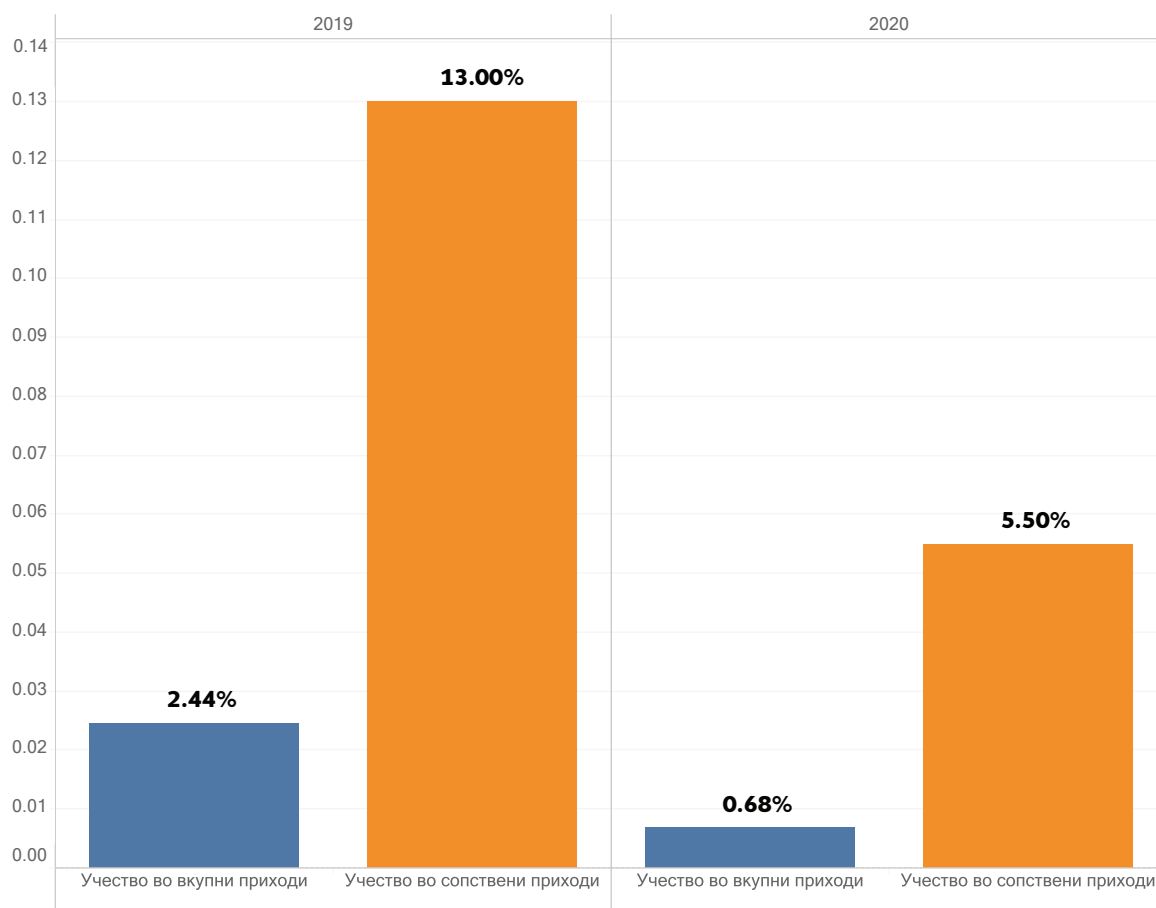

Извор: Завршна сметка на Општинаа

3.3 УЛОГА НА ПАРАФИСКАЛНИТЕ ДАВАЧКИ

Додека одреден фокус е ставен на транспарентноста на расходите, целосно се игнорира транспарентноста на приходната страна, особено донесувањето и наплатата на парафискалните давачки, како значајни извори од сопствени приходи на ЕЛС. Програмата за економски реформи 2022 – 2024¹⁰ година ја идентификуваше потребата за консолидирање на парафискалните давачки како мерка за структурни реформи. Во овој контекст, Општина Студеничани собира ограничен износ средства преку парафискални давачки. Исто така, Општината има само четири давачки класифицирани како парафискални давачки. Во 2019 година, учеството на парафискалните давачки во вкупните приходи изнесува 2,4 процента, додека учеството во приходите од сопствени извори 13 проценти (графикон 15). Со оглед на тоа дека пандемијата значајно го погоди финансирањето на Општината и парафискалните давачки паднаа позначајно, го намалија своето учество во сопствените приходи на 5,5 проценти и во вкупните приходи на 0,7 проценти.

Графикон 15: Учество на парафискалните давачки во вкупните приходи и во приходите од сопствени извори

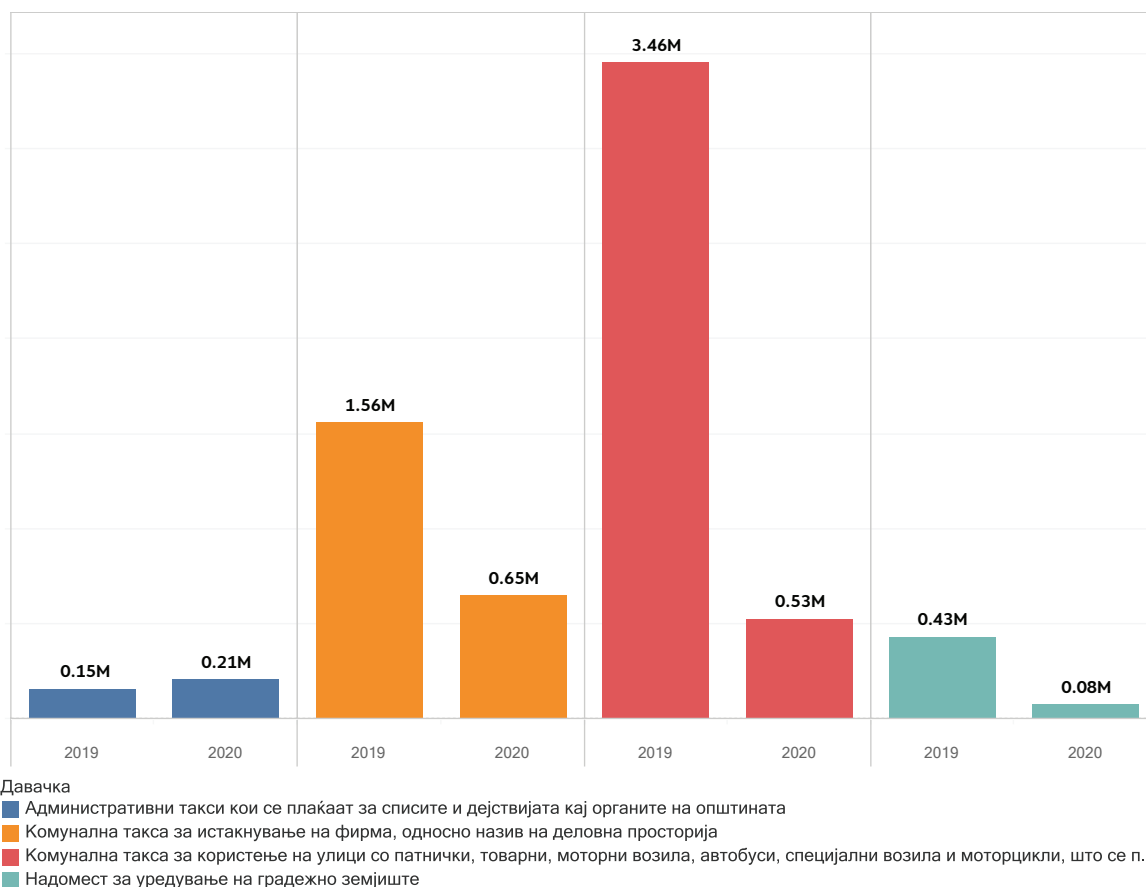

Извор: Завршна сметка на Општина

¹⁰ Достапна на https://finance.gov.mk/wp-content/uploads/2022/01/ERP-2022-2024_MKD.pdf?x_tr_sl=mk&x_tr_tl=en&x_tr_hl=en-US&x_tr_pto=wapp

Графикон 16 ја покажува деталната структура на парафискалните давачки. 97 проценти од парафискалните давачки се состојат од три ставки: надомест за уредување градежно земјиште, комунална такса за истакнување фирма и комунална такса за користење улици. Приходите од комунална такса за користење улици се доминантно најзначајни во износ од 3,46 милиони денари во 2019 година и значајно паѓаат во текот на пандемијата на 530 илјади денари. Слично, приходите од комунална такса за истакнување фирма опаѓаат од 1,56 милион денари на 650 илјади денари во текот на пандемијата. Дополнително, приходите од надомест за уредување градежно земјиште паѓаат на 80 илјади денари во кризата предизвикана од пандемијата. Очигледно, значајниот пад во приходите од парафискални давачки беше надополнет со буџетски средства во текот на пандемијата.

Графикон 16: Структура на парафискалните давачки 2019-2020 година

Извор: Завршна сметка на Општинаџа

Табела 1 прави преглед на парафискалните давачки во Општина Студеничани. Колона еден ги наведува парафискалните давачки; колона два, три и четири прикажуваат колкави се приходите на Општината за дадената давачка во 2020 година, колкаво е учеството во вкупните приходи на Општината и учество во сопствени приходи; колона пет ја претставува перцепцијата на компаниите за оптовареност од конкретната давачка; колона шест дава приказ дали приходите се користат за наменски цели или за сопствени приходи на Општината; и колона седум дава насока за постигнување оптимум.

Табела 1: Парафискални давачки, перцепција за товар и насоки за постигнување оптимум

Назив	Износ	Учество во вкупни приходи	Учество во сопствени приходи	Перцепција за товар	Наменски трошења	Постигнување оптимум
Комунална такса за истакнување фирма, односно назив на деловна просторија	650.500	0,30 %	2,45 %	Најчесто застапена и голем товар	Сопствен	1. Да се намали износот 2. Да се усогласи според прометот на компанијата 3. Дигитализација на поднесокот
Комунална такса за користење улици со патнички, товарни, моторни возила, автобуси, специјални возила и мотоцикли, што се плаќа при регистрација на возилата	525.537	0,25 %	1,98 %	Умерено голем товар	Сопствен	Да се зголеми наменското користење за улици
Надомест за уредување градежно земјиште	76.116	0,04 %	0,29 %		Наменски	
Административни такси што се плаќаат за списите и за дејствијата кај органите на Општината	206.371	0,10 %	0,78 %	Административен товар	Сопствен	

Извор: Завршна сметка на Општина Студеничани за 2020 година; сprovedена анкета и фокусни групи со компании; пресметка на авторите

Резултатите покажаа дека, административниот товар на компаниите е релативно поголем товар во споредба со финансискиот товар. Во административниот товар се опфатени: времето потребно за усогласување / администрирање со ПФД; време потрошено за подготовка на документација; време потрошено за поднесок и комуницирање со службениците; и време потрошено за корекции. Оттука, дигитализацијата на услугите преку електронски поднесок и администрирање е приоритет. Компаниите сметаат дека е потребно да се зголеми информирањето на компаниите (преку интернет-страницата и на друг начин), особено за придобивките за нивниот бизнис и за обврските околу локалните давачки.

Во поглед на перцепцијата за товар за специфични давачки, компаниите ја наведуваат фирмарината како најчеста парафискална давачки. Една од формите за постигнување оптимум е намалување, но, исто така, и приспособување на цената според големината на прометот на компанијата.

Од аспект на наменското користење на приходите (делумно или целосно), само приходите од надоместот за уредување градежно земјиште се користат наменски, кај другите три давачки приходите се користат како сопствени приходи на Општината, без специфична намена. Кај, давачките за уредување градежно земјиште, приходите од оваа давачка се користат за реализирање на програмата за уредување градежно земјиште на Општината (за изградба на објекти на комунална инфраструктура заради непречен пристап до градежна парцела од јавен пат, поставување водоводна, фекална и атмосферска канализација и др. инсталација со приклучоци до градежна парцела).

Постигнување оптимум на парафискалните давачки во Општина Студеничани е детално наведено во последната колона од табела 1. Потребно е:

- Унапредување на дигитализацијата на поднесокот на барањата и нивно администрирање;
- Намалување на фирмарината и приспособување според големината на прометот на компанијата.

4. ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Економската активност во Студеничани забележува позитивни стапки на пораст во изминатата декада. Додадената бруто-вредност по жител континуирано расте за периодот 2012-2019 година, со исклучок на 2011 година и пандемиската 2020 година. Во поглед на секторската распределба на додадената бруто-вредност, во Студеничани доминираат услужните дејности поврзани со трговија, транспорт и сместување и, од друга страна, градежниот сектор. Овие две глобални групи придонесуваат со 51,2 процент кон вкупната БДВ во 2019 година. По доминантните сектори следува преработувачката индустрија надолполнета со традиционалните сектори како што се рударство и вадење камен и снабдување со електрична енергија, гас, пареа и вода со учество од 21,7 процент.

Покрај генералното ниво на активна транспарентност, Општина Студеничани покажува солидно ниво на буџетска транспарентност. Завршната сметка на Општината (на трицифрено ниво) за периодот 2016-2020 година е достапна за јавноста. Исто така, Општината објавува парцијално план на буџет, серија буџет и завршна сметка на подетално (шестцифрено) ниво за периодот 2018-2020 година. Како и сите општини во Северна Македонија, Студеничани се финансира од централниот буџет и од сопствени средства собрани преку различни даночни и неданочни основи или зајмувања. Во структурата на приходите 81,2 процент од вкупните приходи на општината се по основа на донации и трансфери. Трансферите од централна власт континуирано се зголемуваат и ја прават општина Студеничани една од најзависните општини во Северна Македонија. Во рамките на расходната структура на завршните сметки, генерално, Општина Студеничани алоцира 96 проценти од средствата во три категории: плати и надомест, капитални инвестиции и стока и услуги. Платите и надоместите заземаат доминантно место (53 проценти во 2019 година) и континуирано растат во последните три години. Капиталните расходи се втора категорија по големина во завршните сметки, со учество од 23,6 проценти во вкупните расходи во 2019 година. Стоката и услугите, како трета категорија по големина, растат двојно во 2019 година, но значајно опаѓаат во текот на пандемијата за да се вратат на ниво од 22,5 милиони денари.

Парафискалните давачки се значајни и од аспект на прибирање сопствени извори на средства, но и од аспект на оптовареност на компаниите и генерирање поконкурентна бизнис околина. Општина Студеничани собира ограничен износ на средства преку парафискални давачки. Во 2019 година, учеството на парафискалните давачки во вкупните приходи изнесува 2,4 проценти, додека учеството во приходите од сопствени извори 13 проценти. 97 проценти од парафискалните давачки се состојат од три ставки: надомест за уредување градежно земјиште, комунална такса за истакнување фирма и комунална такса за користење улици. Резултатите покажаа дека, административниот товар на компаниите е релативно поголем товар во споредба со финансискиот товар. Во административниот товар

се опфатени: времето потребно за усогласување / администрирање со ПФД; време потрошено за подготовка на документација; време потрошено за поднесок и комуницирање со службениците; и време потрошено за корекции. Оттука, дигитализацијата на услугите преку електронски поднесок и администрирање е приоритет. Компаниите сметаат дека е потребно да се зголеми информирањето на компаниите (преку интернет-страницата и на друг начин), особено за придобивките за нивниот бизнис и за обврските околу локалните давачки.

Препораките за Општина Студеничани, за унапредување на финансиската транспарентност и оптимизација на парафискалните давачки се следни:

- Општината да продолжи да ги објавува планот за буџет и завршните сметки на шест цифрено ниво, и да го унапреди форматот, во формат лесен за обработка на податоци;
- Да се подобри структурата на трошење на средствата, во корист на развојната компонента;
- Да се зголеми самоодржливоста на Општината, во финансирање на платите и трошоците за стоки и услуги во мера на капацитетот за прибирање сопствени приходи;
- За постигнувањето оптимум на парафискалните давачки во Општина Студеничани потребно е:
 - Унапредување на дигитализацијата на поднесокот на барањата и нивно администрирање;
 - Намалување на фирмарината и приспособување според големината на прометот на компанијата.

